

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Московчук Дмитро Олександрович

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ 179

Павлова Юлія Сергіївна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В УМОВАХ
СУДОВОЇ РЕФОРМИ 182

Полуніна Ольга Олександрівна

ЦИФРОВІ ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРОБЛЕМИ ДОПУСТИМОСТІ,
ДОСТОВІРНОСТІ ТА ОЦІНКИ 185

Полюк Юлія Іванівна

ПИСЬМОВА КОНЦЕНТРАЦІЯ МАТЕРІАЛУ СПРАВИ ТА CASE MANAGEMENT ЯК НАПРЯМКИ
АДАПТАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У ПЕРІОД
ВОЄННИХ ТА ПОСТВОЄННИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ 187

Притуляк Валерій Миколайович

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ
РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ 191

Цал-Цалко Юлія Юліївна

СУТНІСТЬ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ 193

Яницька Інна Анатоліївна

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА 197

Боярчук Віталій Вікторович

ЩОДО УЧАСТІ ДЕРЖАВИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ 199

Волков Максим Сергійович

МІЖНАРОДНІ АКТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІНСТИТУТ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ У
СПРАВАХ ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ОКРЕМІ АСПЕКТИ 201

Кисельов Вадим Костянтинович

СТАНДАРТИ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ОСОБЛИВОСТІ
ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 205

Пересипко Дмитро Володимирович

УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ ТА УЧАСНИКИ СПРАВИ: ПРОБЛЕМИ
РОЗМЕЖУВАННЯ 209

Сатановська Олена Валентинівна

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОЗОВІВ ПРО ЗАХИСТ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ 213

Снітко Андрій Сергійович

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ЮРИДИЧНОЮ АРГУМЕНТАЦІЄЮ ТА СУПЕРЕЧЛИВОЮ
ПРОЦЕСУАЛЬНОЮ ПОВЕДІНКОЮ 215

**СЕКЦІЯ 15. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ**

Харитоновна Олена Іванівна

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ» І ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
ОСВІТНИХ ВІДНОСИН 219

Ульянова Галина Олексіївна

ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО
АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ» 222

Бааджи Наталія Пилипівна

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 225

Галунова Лариса Ігорівна

ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ
ОБОРОНОЗДАТНОСТІ 228

8. Боярчуков М. Стандарти доказування у позовах про стягнення збитків. *Юридична газета*. 23.08.2024. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/standarti-dokazuvannya-u-pozovah-pro-styagnennya-zbitkiv.html>.

9. Томаров І. Стандарт доказування при доведенні збитків. *Василь Кісіль і Партнери*. 30.01.2020. URL: <https://vkp.ua/publication/standart-dokazuvannya-pri-dovedenni-rozmiru-zbitkiv>.

10. Скупінський О. В., Гніденко В. І. Prima facie докази у практиці ЄСПЛ. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2020. №1 (39). С. 110-118. URL: <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2020-39-1-110-118>.

11. Hansen Alexandra Ellen. Facts Before the European Court of Human Rights How does the European Court of Human Rights (ECtHR) contend with facts, and how can principles of scientific method be used to critique the factual analyses by the ECtHR in its case-law? Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2022. 201 p. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/hansen-2022-facts_before_the_ecthr.

Ключові слова: цивільний процес, стандарти доказування, тягар доказування, баланс ймовірностей, prima facie, відшкодування шкоди, воєнні дії.

Key words: civil procedure, standards of proof, burden of proof, balance of probabilities, prima facie, compensation for damages, armed conflict.

Пересипко Дмитро Володимирович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу*

УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ ТА УЧАСНИКИ СПРАВИ: ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю чіткого розмежування понять «учасники судового процесу» та «учасники справи» у цивільному судочинстві України, що має важливе значення для правильного застосування норм ЦПК України. Після реформування процесуального законодавства у 2017 році виникли дискусійні питання щодо відмежування представника від учасників справи, а також визначення місця органів та осіб, які звертаються до суду в інтересах інших осіб, що потребує додаткового наукового осмислення.

Відповідно до положень ЦПК України, до учасників судового процесу належать учасники справи, представники та інші учасники судового процесу. Стаття 42 ЦПК України визначає склад учасників справи залежно від виду провадження, а саме: у позовному провадженні – сторони та треті особи, у наказному провадженні – заявник і боржник, в окремому провадженні – заявники та заінтересовані особи. У справах щодо оскарження рішень третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу, а також видачі виконавчих документів, учасниками справи визнаються сторони відповідного розгляду та інші особи,

якщо судом вирішено питання про їхні права чи обов'язки [1]. Окреме місце у системі суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин займають органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, які відповідно до ст. 42 ЦПК України відносяться до учасників справи.

Також варто зазначити, що 15 грудня 2017 року набрали чинності нові редакції трьох процесуальних кодексів України, зокрема ЦПК України, яким було істотно переглянуто підходи до визначення складу суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин та їх класифікації. Однією з концептуальних новел стало те, що представника, який відповідно до минулої редакції ЦПК України відносився, до осіб, які беруть участь у справі (учасників справи), вперше виключено з їх складу. Водночас законодавець його відносить до ширшої категорії суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин такої як «учасників судового процесу». Такий законодавчий підхід у науковій літературі оцінюється як обґрунтований, зокрема, на думку Р. Ю. Ханік-Посполітак, оскільки представник не є суб'єктом матеріально-правового спору, щодо якого ухвалюється судове рішення, а лише здійснює процесуальну діяльність, спрямовану на реалізацію прав та інтересів особи, яку він представляє [2, с. 50]. Далі автор зазначає, що представництво у цивільному процесі полягає у здійсненні процесуальних дій від імені іншої особи, а не у самостійному здійсненні прав, притаманних учаснику справи, у зв'язку з чим особа не може одночасно поєднувати статус учасника справи та представника.

Також необхідно зазначити, що принципово іншим є правовий статус органів та осіб, які звертаються до суду в інтересах інших осіб, хоч деякі науковці їх ототожнюють з представниками, що не відповідає їх правовому статусу та нормам законодавства. Так, наприклад, Н. В. Волкова у своєму дослідженні звертає увагу на наявність у доктрині права та судовій практиці дискусій щодо визначення процесуального становища органів опіки та піклування, які відносяться до органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Як зазначає дослідниця, що окремі автори помилково ототожнюють їх із законними представниками [3, с. 128; 4, с. 131]. У цьому контексті обґрунтованою видається позиція С. С. Бичкової, яка заперечує можливість визнання таких органів законними представниками, оскільки характер їх заінтересованості має публічно-правову природу та зумовлений виконанням покладених на них функцій і повноважень. На відміну від цього, інтерес законного представника є індивідуалізованим і безпосередньо пов'язаний із конкретною особою, права якої підлягають захисту [5, с. 267-268].

Також необхідно наголосити, що на відміну від представника, органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб є учасниками справи та діють від власного імені, мають самостійний обсяг процесуальних прав і обов'язків та не залежать від волевиявлення особи, в інтересах якої подається позов (заява). Показовим прикладом таких суб'єктів є прокурор, участь якого у цивільному процесі є предметом численних наукових дискусій. У юридичній літературі обґрунтовується, що прокурор не може бути ототожне-

ний із представником, оскільки його діяльність має публічно-правовий характер і спрямована на забезпечення законності та захисту інтересів держави [6]. Прокурор самостійно визначає підстави звернення до суду, не пов'язаний волею суб'єкта, в інтересах якого він діє, та здійснює процесуальні повноваження від власного імені [7]. Крім того, у Огляді судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду зазначено, що статті 56 та 57 ЦПК України структурно розміщені у параграфі 1 «Учасники справи» глави 4 розділу I «Учасники судового процесу», тоді як норми, що регулюють інститут представництва, винесені в окремий параграф 2 цієї ж глави. Така структурна організація законодавства підкреслює різницю між процесуальним статусом представника та іншими суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин. Як зазначено у цьому Огляді, що у науковій доктрині підкреслюється, що представник діє від імені та в інтересах особи, яку він представляє, не набуваючи самостійного процесуального інтересу, а тому не є учасником справи. Натомість органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду для захисту прав і свобод інших осіб, віднесені до складу учасників справи, причому їх процесуальна самостійність визначається юридичною заінтересованістю, пов'язаною з виконанням посадових повноважень [8, с. 34].

Окрему увагу слід приділити критерію юридичної заінтересованості як основу для віднесення особи до учасників справи. Представник не має власної матеріально-правової заінтересованості, а лише реалізує права іншої особи, тоді як прокурор та інші уповноважені суб'єкти мають публічно-правову заінтересованість, спрямовану на захист прав і свобод інших осіб або інтересів держави [6].

Подібний підхід закріплений і в правових системах держав Європейського Союзу, де існує інститут участі органів публічної влади у цивільному процесі з метою захисту публічних інтересів. У наукових дослідженнях зазначається, що такі суб'єкти не розглядаються як представники сторін, а виступають самостійними учасниками справи, що відповідає стандартам доступу до правосуддя, сформульованим у практиці Європейського суду з прав людини [9]. При цьому участь таких суб'єктів є чітко регламентованою та обмеженою, що дозволяє уникнути надмірного втручання держави у приватноправові відносини.

Отже, аналіз чинного цивільного процесуального законодавства України та наукових підходів свідчить про чітке розмежування між учасниками справи та іншими учасниками судового процесу, зокрема представниками. Ключовим критерієм віднесення до учасників справи виступає наявність юридичної заінтересованості, яка може мати як приватно-, так і публічно-правовий характер. Водночас представник не є носієм самостійного процесуального інтересу, а здійснює процесуальні дії від імені іншої особи, що обґрунтовує його виключення зі складу учасників справи у чинній редакції ЦПК України. Натомість органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб виступають самостійними учасниками справи, діють від власного імені та реалізують публічно-правову функцію захисту прав і свобод фізичних осіб чи інтересів держави.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
2. Ханик-Посполітак Р. Ю. Представництво в цивільному процесі за новим ЦПК України. *Наукові записки НаУКМА*. 2018. URL: <https://nrplaw.ukma.edu.ua/article/download/153107/152321/331251>
3. Волкова Н. В. Щодо форм участі органів опіки та піклування в справах про захист прав і інтересів неповнолітніх осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 6(1). Том 1. С. 127-130.
4. Волкова Н. В. Захист сімейних прав та інтересів дитини у цивільному судочинстві : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2022. 444 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/23333>
5. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження : монографія. Київ : Атіка, 2011. 420 с.
6. Волкова Н. В. Щодо участі прокурора у цивільному процесі (окремі аспекти). *Правова держава*. 2016. Вип. 21. С. 115–121. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/339377.pdf>
7. Волкова Н. В. Участь прокурора у цивільному процесі відповідно до Проекту змін до Конституції України в частині правосуддя. *Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 18 груд. 2015 р.) / уклад. : І. В. Андронов, М. В. Волкова, Р. Ф. Гонгало ; МОН України ; НУ ОЮА. Одеса : Фенікс, 2015. С. 36-38. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/370da500-dfb4-4810-a436-149071b9961a>
8. Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за листопад 2022 року / відп. за вип.: суддя КЦС ВС, секретар Пленуму ВС к. ю. н, доцент Д. Д. Луспенник Київ, 2022. 38 с.
9. Mohammadi M. et al. Case law of the European Court of Human Rights on Article 8. URL: <https://arxiv.org/abs/2401.16429>

Ключові слова: суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин, учасники справи, правовий статус, представник, цивільний процес, цивільне судочинство.

Key words: subjects of civil procedural legal relations, participants in the case, legal status, representative, civil procedure, civil proceedings.